

V soumraku dní a života, kdy zříš před sebou již ne mnoho cesty traticí se v tajemně tmavém, němém hvozdu, vzpomeneš také, co jsi ušel, co již za tebou. Vzpomeneš mladého rána i horkého poledne, vzpomeneš velkých dějův i drobného motýle, jenž přeletěl před tebou nad kvetoucí louku; suchý věneček zašustí pod prostým obrázkem na kmeni košaté lípy u cesty, lesklý střípek se v cestě zableskne, vír prachu se v ní roztočí a v něm stéblo, barevné pířko, pohozený květ.

I na ně vzpomeneš i na to, jak jiní na ně vzpomínali a vypravovali smutné i veselé, jiní, kteří už přešli tou dlouhou silnicí a zmizeli v tajemně tmavém, němém hvozdu, v mrákavu pověčné noci.

I.

A tak také vzpomínal starý Hejlek, který před padesáti lety stal se spomocníkem, tenkrát, kdy ještě farář byl pánem škol. O tom vypravoval starý Hejlek a jak se dostal na první své místo, jak tu začal kantořit a jak tu začal milovat, jaký byl projev lásky, že žádné psaníčko ani vyznání třesoucím se

hlasem v besídce nebo za májového večera pod stromy, ne, to že ne, ale jinačí: buchtičky, bílé buchtičky cukrem posypané, ty že prozradily, pověděly.

„To bylo divné.“

„Inu bylo a mně tenkrát obzvláště. Tak abyste věděl, ta škola, na kterou jsem se dostal, byla stará, dřevěná, šindelem krytá, jak tenkrát bývaly. A to vám také povím, abyste těm buchtičkám porozuměl, že stála na výšině nad městečkem v koutě zahrady plné ovocných stromů. Ta zahrada zelenala se při zadním boku staré školy i pod ní, pod její užší stranou, nedlouhým svahem dolů až k samé cestě, jež se tu dělila, široká rovně nahoru ke kostelu, úzká vpravo nahoru ke škole mezi plotem té školské zahrady a mezi plotem farské.

Za tou farskou zahradou fara, bílé, zděné stavení, rudohnědé střechy, za farou zvonice a kostel pod starými lipami. Škola stála o samotě, žádné stavení v sousedství, jenom ta fara, a ta byla, jak povídám, dále za zahradou.

Ve škole vpředu ostával učitel; okna měl do toho sadu ve svahu a dolů k městečku. Přes síň byla klasa, jak se tenkrát říkalo, a vedle této jediné třídy sednička o jednom okně. To byla má residence. Abyste všechno věděl: susedky jsem měl. Za roubenou stěnou proti tomu mému oknu, a řekněme okýnku, byl chlív a v něm dvě „malenky“, rohatá „straka“ a rohatá „srna“, pokojné susedky, jenže často chřestily vazákem a někdy si zabučely. Tak to bylo mé susedství.

Tím oknem, jehož rám byl kdysi bíle natřený, viděl jsem na vysokou třešni u plotu, na mez za ním a na pole v táhlé stráni. Do té stráně jsem se často díval, na obilí, na březinu na vrchu nad polem i na nebe za březinou, když bylo krásně modré

nebo když se zatáhlo hroznou černavou, když se hnala bouřka výš od lesa.

A na tomto okně jednou, když jsem se podvečer vrátil z městečka, leželo něco bílého, venku na okně, jak povídám, něco bílým papírem zabaleného. Otevru okno —“

„Buchtičky.“

„Buchtičky, čtyři buchtičky jako malované, s krásnou kůrčičkou, cukrem zachumelené, radost pohledět.“

„To byly laskominy.“

„A ne, hned ne. Nejprve mne pomátly, nejprve mutace, kterak se dostaly na okno, kdo je sem položil. Že jsou mně, o tom jsem nepochyboval. Ale kdo, kdo — jak povídám. Učitelka buchty nepekla, a kdyby pekla, dala by mně je u stolu. Snad maminka některého školáka — Ale ta by mně je poslala přímo, po dítěti, jako mně před tím poslala zámožná řeznice zlatku; její hoch ji přinesl v slabikáři, že tuhle maminka pěkně pozdravuje — Ale buchtičky, za soumraku a tajně — No, všecko študýrování nic platno, a na konec —“

„Dal jste se do buchet.“

„Inu, jednu jsem ochutnal, a pane, byla! Jak spanilá, tak i dobrá, s tvarohem.“

„A druhá?“

„Ta taky, jak povídám, ta byla s perníkem, a ty já tuze rád.“

„A třetí?“

„A ne, to jsem už přestal, ostatní dvě chtěl jsem si nechat na ráno. Síc jsem se tenkrát modlival „tělo, svět, ďábla přemáhám“, ale když ďábel pokušení opravdu přišel, tenkrát toho večera, a pořád mlaskal a se oblizoval a našeptával, s čím asi

je ta třetí buchta, inu, co člověk, a mladý a spomocník — A tak jsem ji slup’.”

„A čtvrtou také.“

Starý Hejlek se usmál.

„To se vám hádá. Inu taky; to jsem se už pomodlil a ležel jsem v posteli. Buchtu jsem si odnesl do postele a při tom jsem pořád přemýšlel, kdo si na mne vzpomněl. Napadlo mne, hádal jsem, a v tom jsem usnul. A ráno zase ta myšlenka. A tak jak bylo odpoledne po škole, rozběhl jsem se do „olšinského“ mlýna na kraji městečka, pod kostelem, a rovnou k stárkovi.

Byl to můj krajan, naši mně o něm pověděli, když jsem se chystal na tu první štaci, abych ho navštívil. A já pak první čas, když se mně v neznámém místě stýskalo, chodil jsem k němu skoro denně. A tak taky toho dne.“

„Svěřil jste se mu.“

„Nesvěřil. Poseděl jsem s ním před mlýnem na lavičce jako obyčejně a za řeči jakoby nic optal jsem se, co měli k obědu. Pověděl, všecko vyjmenoval, ale o buchtičkách nic. Byl konec, věděl jsem tolik jako včera večer.“

„A proč jste běžel nejdříve do mlýna —“

„No, no, však vy už hádáte, vidím, jak se usmíváte. No, je tomu tak. Mlýn už neměl mlynáře, ale mlynářku, a ta měla dceru Filomenku.“

„O té jste si myslil —“

„Inu, myslil, jak povídám. My jsme se už znali. Uviděl jsem ji, jako Filomenku, hned, když jsem byl poprvé u stárka. Čiperné, podobné děvče, a nic ostýchavá, ale smělá, řečná a jako pták. Přiletěla, odletěla, byla hned ve mlýnici a hned zas u náhonu pod olšemi nebo na zahrádce v čele mlýna nebo u dveří před mlýnem na starém mlýnském kameni.

Jak povídám, jako pták. No, a tak jsme se brzo seznámili. Sama se u nás zastavila, když jsem seděl se stárkem. A vždycky pak u nás postála, a i s námi poseděla. Pohovořili jsme, zasmáli jsme se, třeba mne i poškádlila —“

„To jste se pak těšil k stárkovi.“

„Jen se smějte. K stárkovi ani tak ne; no, však víte.“

„Tak o buchtíčkách nic. A už se neobjevily?“

„Ba objevily. Za týden zase bílý balíček na okně, zase za soumraku, a zase čtyři krásné buchtíčky.“

„Pátral jste —“

„Jaké pátrání. Jen Filomenka mohla vyvést takové čtveráctví a člověka tak pokoušet. Po těchto druhých buchtíčkách druhý den odpoledne zase rovnou do mlýna. Sedím se stárkem, povídáme si, ale já o buchtíčkách ani slova. A v tom Filomenka jako by ze země vyrazila, jako rozkvetlý stromeček stojí u nás. Podívám se na ni, ale nic, ve tváři, v očích nic, ani mžiknutí podezřelé.“

A tak jsem zafukal já. Řku, vědí-li, co se mně včera večer přihodilo, že byl u mne sv. Mikuláš, včera večer a že mně buchtu nadělil.

Stárek vyvalil oči, co že povídám, ale já se jen na Filomenku díval, co ta — Ale Filomenka jako neviňátko; nezačervenala se, nezmátla se, nic, ale do smíchu se dala, a to že byly nebeské buchtu, a jaké byly, s čím, s čím je v nebi dělají, s povidlím nebo perníkem, a že jsem jí měl jednu přinést, že by taky ráda nebeskou buchtu. To mne popletlo a v tom zmatku jsem se dobrohloupě přiznal, že jsem je všechny sněd', že byly tuze dobré, opravdu nebeské, ale jestliže sv. Mikuláš ještě jednou — „To se těšte!“ smála se. „Ten už víc neprijde.“ A tak

jsem se vrátil zase s nepořízenou. Ale tomu, že Mikuláš už nepřijde, jsem přece dost nevěřil. Čekal jsem a —“

„Cíhal.“

„Cíhal, v sedniče. Ale marně. A tu máš, znenadání stopa. To abyste rozuměl. Ve škole ze síně vzadu vyšlo se kolem chléva a košem stodůlky při chlévě do sadu, a tam na konci v koutě zahrady studánka blízko plotu. Ten byl hlohem a dřišťálem zarostlý. Za plotem stezník, za stezníkem krajinový plot a za ním louka, také ve svahu. Ale tam pro ten hustý hloh nebylo vidět. Okolo studánky ořeší a nad studánkou starý, košatý javor. Studánka byla hluboká, čistá, se tří stran ohražená zídka z lámáního kamene a na zídce šindelová střecha dost vysoká. K studánce šlo se zpředu dolů po několika stupních z placatých, netesaných kamenů. Nad studánkou byl stálý stín a chládek. Jak povídám, pěkný koutek. A voda, jak povídám, tuze dobrá, jako křišťál a studená jako led. Nejen škola a školáci z ní pili, ale i z městečka, ze stavení dole pod školou chodili sem pro vodu cestou mezi školskou a farskou zahradou a pak pod okny učitelova bytu sadem rovnou ke studánce. To už tam byl chodníček vyšlapaný.

Jednou na večer, bylo začátkem léta, přišel jsem z městečka —“

„Po těch druhých buchtíčkách.“

„Pravda, po nich asi za čtrnáct dní, snad ani ne. Přijdu domů, jak povídám, byl už večer, a vlažno, až teplo. Že jsem měl žízeň, vzal jsem svůj smoláček a jdu ke studánce pro čerstvou od čepu. Na sadě ticho, ani živé duše, u studánky pod javorem skoro tma. Ale taky světýlko, dobře se pamatuju, krásně zlatě zelené světýlko. Svatojanská muška tam klikatě lítala a zas se ztratila, pak na plotě, na hlohu

tiše svítila zeleně rozžhavená. Pod stříškou nad studánkou černo a chládek, voda nehnutá, jako svatě zakletá.

Chci si nabrat, ale jak jsem sestoupil na nejdolejší schod, shlédnu na kameni něco bílého. Džbán, bílý džbán. A nikdo tu. Vystoupím výš, ohlížím se, naslouchám. — Nic, nikdo. Že by ho tu někdo zapomněl? To není možná, povídám si, to snad jen odskočil. A v tom se mně zrovna zablesklo, a v tom už, sehnut, jsem dvěma, třemi skoky u staré, košaté jabloně kousek výš, v tu stranu ke škole.

Skrčím se, lehnu do trávy a dívám se k oknu své sedničky; od jabloně bylo tam dobře vidět. A opravdu, ženská postava v bělavých šatech, bez šátku, plíživě tam docházela, jako lasička. Aha, Mikuláš, povídám si; ale srdce začalo mně bušit a, pane, víc, víc, než když jsem jako hoch očekával svatého biskupa.

Tajil jsem dech, abych srnku nesplašil, hledím, pozoruji. Zastavila se u okýnka, ohlédla se, pak zpod zástěrky položí něco na okno. Filomenka-Mikuláš! Ale než jsem se vzpamatoval, než jsem pomyslel, co teď, hup — odskočila od okna a letí zpátky travou, pod stromy. Mihla se pod jabloní kolem mne, sukně zašustily, a už ta tam u studánky; shasla v černu jako svatojanská muška.

Voda tam zašplouchala; Filomenka nabírala vodu do džbánu. A v tom vykřikla; zaslechla, že někdo za ní, že stanul na hořejším schodu. A já se nesmál, nevolal jsem vítězně Mikuláše, nýbrž tichým hlasem: Filomenko, Filomenko, to jsem já —

Nevím, jak se stalo, pojednou stojím vedle ní a ona nevykřikla a také se bujně nezasmála — Nevím, už nevím, jen to, že jsme šli spolu mlčky od studánky těch několik stupňů nahoru, že jsem držel

Filomenku kolem pasu, že jsem ji vedl a ona že se nebránila, že se pěkně ke mně přiklonila. A tak jsme vešli do šerého sadu. Ale já nic neviděl a nevím, zdali svatojanská muška ještě svítila, a nevím, co jsme si šeptali a co jsme mlčeli, jen to vím, že jsem Filomenku vyprovázel až ke škole, dál jsem nesměl, že jsme ten kousek stezničku šli hodnou chvíli, že jsme se zastavovali a že pak, když Filomenka zmizela, ostal jsem dlouho do noci venku pod stromy, a to vím, že pak v celém mém životě nebylo krásnější chvíle jako tenkrát u studánky a na sadě.“

Starý Hejlek se zamlčel, na okamžik se zamyslel, pak se usmál a povídá:

„No, Mikuláše jsem měl, ale ve mlýně jsem se stárkovi nepochlubil.“

„Mikuláš už nepřišel k okénku —“

„Přestal nadobro chodit; za to já na něj číhával na sadě, pod starou jabloní.“

„Filomenka chodila pro vodu.“

„Teď častěji než jindy. Čekával jsem na ni, a tak jsme se u studánky scházeli, zvláště když jsem už nesměl chodit do mlýna.“

„Ale! —“

„K vůli panímámě, k vůli mlynářce. To byla rázná žena, vysoká, silná, hrozně však nedoslýchala, jistě že ani ve mlýnici neslyšela rachot mlýna, a byl o třech složeních. Ale to nevadilo; regiment měla a jak ostrý.“

S počátku, když jsem chodil do mlýna za stárkem, neříkala nic, ale pak začala Filomenku volat, kdykoliv se u nás zastavila nebo k nám přisedla, a pak už ji hlídala a nepouštěla jí, když jsem přišel. Inu toť, mladý, hladový spomocník, s kterým nebylo žádné vyhlídky, který bůh ví kdy mohl se dostat

na vlastní školu, to jest do nouze trochu lepší, a Filomenka jediná dcera, bohatá nevěsta, za kterou se plašili synkové z místa i okolí.

Jeden z těchto nápadníků byl ze sousední vsi, z velkého mlýna; ten přijížděl do městečka na pěším koni pěkně sedlaném, sám vystrojený. O toho stará mlynářka nestála, zdál se jí hodně do větru, ale o druhého nápadníka tuze. Ten byl z městečka, také ze mlýna, z dolejšího, jak se říkalo, s grunty i lesem. Toho ženicha mlynářka pěkně vítala, když přišel v neděli po nešporách do mlýna za Filomenkou.

„A Filomenka?“

„Snad jí to bylo s počátku jedno, ale pak — No, to radši stála u mne a u stárka, nebo s námi seděla. A tak jí stará bránila a pak i zakázala. Ale Filomenka přece někdy uklouzla, když jsem přišel, a tu pak mně stará vzkázala, cože si myslím, co si troufám, já chodit do mlýna! Byl jsem chudý spomocník, ale to mne urazilo. Už ani na krok do mlýna. Také k vůli Filomence, abych jí ušetřil. Vždyť se strhly nad ní k vůli mně bouřky, když se vyhýbala ženichu z dolejšího mlýna a prohlásila, že ji něho nechce nežli mne.“

„A tak chodila k studánce pro vodu.“

„Chodila, to se ví, že tajně. Tu jsme se vidali: tu jsme si mohli pohovořit. Já si postýskal, Filomenka však pořád odhodlaně, že nepovolí, že si toho ze mlýna nevezme. U studánky jsem čekal večer co večer, často však marně, protože mlynářka hlídala Filomenku jako drak. A zaslechl jsem od stárka, když jsem ho náhodou potkal, že Filomenka tuze zkouší, ale že je pevná, o ženichu ani slyšet, a tuhle když přišel, že utekla a schovala se, za to že jí pak stará bila.

Pomyslíte si, jak mně bylo. Chodil jsem ztrá-

pený, plížil jsem se skoro každý den okolo hřbitova na místo, odkud bylo vidět na mlýn. Stával jsem tu za houštinou na kraji skály nad cestou, pod kterou naproti byl mlýn. Díval jsem se, číhal, abych Filomenku alespoň zahlédl. Někdy se mně poštěstilo, uviděl jsem ji u náhonu pod olšemi. Jak bych byl rád na ni zavolaal, ale nesměl jsem, nemohl.

A tu jednou v sobotu na večer, když jsem šel z městečka, potkám dole u plotu školské zahrady starou Koliskovou. Čekala tam na mne, nesla mně vzkaz, že mne Filomenka pozdravuje, abych zítra v neděli po obědě přišel k stárkovi do mlýna, abych jistě přišel.

Ach bože, to bylo vzkázání! Rozuměl jsem, že mám přijít ne k stárkovi, ale k ní, k Filomence. Jít do mlýna, to bylo jako do jámy lvové. Dlouho jsem neusnul, dlouho jsem uvažoval, ale suma sumarum: „Půjdeš“. Ah, to pak bylo dlouhé dopoledne, hrubá neměla tu neděli konce. Nemohl jsem se dočkat odpoledne, ač jsem se ho také strachoval. U oběda jsem pospíchal, ale v tom, jak vstávám od jídla, povídá principál: „Vojtíšku, chcete si dnes vyjít?“ Ve mně hrklo. Řku nejistě, že bych rád. „To můžete,“ povídá, „ale až po nešporách. Na ty musíte za mne, já bych se rád podíval do Milína.“ Měl tam dceru vdanou. Ulehčilo se mně. Filomenka vzkázala, abych přišel hned po obědě, tedy do nešporů. Po nešporách chodíval k nim do mlýna ten její nápadník. Tak jsem ochotně slíbil učiteli, že půjdu na nešpory, že zahraju na varhany, jistě. A hned jsem se vytratil a hned zadem jako zloděj ke kostelu, okolo hřbitova k mlýnu. Čím blíže k němu, tím více mně tlouklo srdce. A vyhlížel jsem před sebe jako rys. Mlýn v poledním tichu, nikdo před mlýnem. Překmitnu se pod skalou přes cestu a rovnou do síně.

Prášek se tam mihl, ale zmizel ve mlýnici. Stojím ve dveřích, nevěda kam teď. Hned u těch dveří vpravo byly příkré, dřevěné schody do patra a s těch pobídl tichý hlas: „Pojďte, pojďte!“

Filomenka! Stála výš na schodech, tiše zavolala a hned se obrátila a pryč do schodů. Já za ní. Nahoře otevřela dveře, vklouzla do pokojíčku, já za ní. Jen vkročím, rup — otočila klíčem a byli jsme zavřeni. Stál jsem užaslý, šťastný, ale také nejistý; a v tom zmámení vydechnu:

„Co maminka —“

„Je vedle, spí.“ Flomenka ukázala na vedlejší dveře. Nemluvila šeptem, ale nahlas. Nevzpomněl jsem hned, že mlýnářka neslyší. A už sedím na dřevěném kanapíčku vedle Filomenky. Bylo tak krásně v bílém pokojíčku, a ticho, jen vantroky hučely dole pod otevřeným oknem pod olšemi. Povídám Filomence, jak mne její vzkázání potěšilo, že jsem nemohl ani spát, jak jsem se těšil, že s ní zase promluví, ale že jsem měl a mám o ni strach, aby z toho neměla bouřku, zle.

Ale ona, že se nebojí, že musila se mnou promluvit. A já zas, milá Filomenko, povídám, jak se soužím, jak se tajně dívám se skály ke mlýnu. A řekl jsem jí, jaké mám myšleni, že si vyčítám, že jsem její neštěstí, že nemám nic, co bych jí poskytl, a že jsem ji přivedl do soužení a že jsem už i na to pomyslel, ač s bolestí, že by k vůli ní bylo mou povinností — Ani jsem nedořekl. Čelo, tvář se jí zarděla, v očích se jí zatmělo a prudce i hořce na mne, co mluvím, mám-li ji opravdu rád, nebo bojím-li se, ona že všechno snese, ale mne že to už přemáhá — Až jsem se lekl, a hned, pro boha, aby mně rozuměla, právě že ji mám tak rád —

V tom někdo zaklepal na dveře, kterými jsem

přišel. Vyskočím, Filomenka také a dává mně znamení, abych byl ticho. A zase to klepání a hlas venku :

„Filomenko, to jsem já, Franc —“

Nápadník z dolejšího mlýna! Já se lekl, Filomenka však se zaškaredila a zostra se ptá, co chce.

„Je u vás ten učitelský,“ hlas venku.

A Filomenka zase zostra :

„Kdo vám to namluvil!“

„Kdo ho viděl,“ hlas venku, „je tu.“

„Tak se pojdte podívat, nezdvořilý člověče. Čekejte, co se dostrojím.“

V tom se nade mnou setmělo. Filomenka totiž mně ukázala na dlouhý stojan o dvou nohách, na němž visely její šaty, sukně a také mlynářčin velký šátek angorový. Skočil jsem tam, schoval se a přitáhl ten angor, aby mně nebylo vidět nohy. V tom náhlém překvapení jsem ani nevzpomněl, že za mnou, skoro za mými zády, jsou druhé dveře a za těmi že spí stará mlynářka! Já jen, co Filomenka, co ten synek ze mlýna. Ale v těch sukních a šatech nic jsem neviděl. Jen jsem naslouchal a tajil dech.

Slyšel jsem, že vrzl klíč, že se otevřely dveře, slyším mužský hlas na prahu a Filomenka, jak zostra, káravě vítá nápadníka, co si myslí, že se opovažuje, a tak že teď vidí, s kým ona je. Začal se rozpacitě omlouvat, že mu nedalo, že se musil přesvědčit, když mu dole prášek řekl, že tu zahlédl učitelského.

„To je možná,“ Filomenka na to, pořád rozhorleně, „že šel k stárkovi.“ Po hlasu jsem rozuměl, že pořád stojí u dveří, že nápadníka nepouští dál. A ten na to, s tím stárkem to že jenom záminka, však že on ví, kam ten hladový spomocník pomýšlí, jak vysoko. I začal mne pěkně chválit. Ale Filomenka zarazila mu tu chvalořeč, ať mně nekřivdí,

a ostatek, že ona s ním, s tím synkem ze mlýna, tady nemůže být, že půjdou dolů do sednice, k mamince. Ženich nějak okolkoval, rád by byl dál, do pokojíčka, ale Filomenka rázně na něj a nepolevila a že musí dolů.

Ach, to jsem rád slyšel! Bylo mně, to se ví, tuze nevolno; hlavně o Filomenku jsem se strachoval. A taky horko mně bylo v těch sukních a šatech: dýchal jsem si do tváře, do očí. Pyšný synek ze mlýna musil poslechnout. Slyšel jsem, že odchází, že se dveře zavřely. V pokojíčku pojednou hluboké ticho. Ale já zůstal ještě ve svém úkrytu. Pak opatrně vyhlédnu; nikdo tu. Vyrazím ze sukni a šatů všechno zadýchaný a zpocený.“

„A co stará mlynářka —“

„Ta nic, ta byla v limbu, neslyšela nic, ač mluvili hodně nahlas, zvláště Filomenka. Co teď, rozmýšlím se, jak se odtud dostanu. Ale půjde to, povídám si v duchu, Filomenka ho schválně odvedla dolů do sednice, abych mohl vyklouznout. A tiše, po špičkách, klobouk v ruce, jdu ke dveřím. Opatrně vezmu za kliku; a tu máš —“

„Zavřeno.“

„Zavřeno. Filomenka patrně z opatrnosti zavřela, aby na mne někdo náhodou nevrazil. A v tom se ve mně ozve: „Nešpory! Jezus Marja, budou nešpory a ty máš hrát na varhany!“ Prve v tom radostném shledání a zmámení zapomněl jsem Filomence říct, že musím do kostela.

Svatá panno, co dělat! Zkousím dveře na novo, přitlačím na kliku — Neotevřely se. Ale ty druhé, do mlynářčina pokojíčka, těmi snad by bylo možná proklouznout. Mlynářka spí jako dub a nic neslyší. Připlížím se, zkousím — Zavřeno. Byl jsem v pasti. Opatrně přistoupím k oknu. Bylo do předu, do hlavní

silnice, ne do cesty pod skalou, jak jsem o ní povídal. Pod oknem starý, široký pilíř s vydroleným kamením, vpravo od něho vantroky pod vrkami a olšemi. Voda se tam hrnula, bíle se pěnila, hučela, házela sebou prudkými vlnami — V tu chvíli se mně zdály rozzlobené —

„Slézt po tom pilíři —“ kmitlo se mi. Byl bych to pořídil, ale lidé ze vsí se už trousili na nešpory a byli by křičeli: „Zloděj!“ Letím zase ke dveřím. A v tom, bože můj, zvony! Začaly zvonit na nešpory. A zvonili, a já stál ztrnulý a počítal jsem, že za chvíli půjde farář k oltáři, že se začne pobožnost a varhany se neozvou, že bude na kůru ticho a že farář a všichni budou se tam ohlížet — A pojednou ticho. Zvony přestaly, a zase jen vantroky hučely a zle, zle.

Stojím, čekám, znovu беру za kliku, ač jsem věděl, že je zavřeno. Byly to nekonečně chvíle. Dlouho jsem byl zavřen, až pojednou klíč zachrastil. Uskočím do kouta a v tom ode dveří tlumený hlas staré Kolískové:

„Pane spomocník, Filomenka musí být dole, panímáma je tam taky, a —“ Dál jsem neposlouchal. Div že jsem bábu Kolískovou neporazil. A už jsem byl venku, na schodech, a s těch horem pádem dolů a ven na cestu, a už letím zpátky oupadem, ne okolo hřbitova k vrátkům, nýbrž rovnou k obrubě. Vydrápal jsem se přes nevysokou zeď a hup, na hřbitov. Chvilku naslouchám; v kostele ticho, varhany nic, a také ne zpěv. Lidé začínali vycházet z kostela. Bylo po nešporech, po všem.“

„Co pak —“

„Zle, boží dopuštění. Zatopili mně, učitel, farář, ten nejvíc. Ale což to — Všecko byl bych unesl, a ještě víc, ale Filomenka — abych to vzal zkrátka.

Stará mlynářka ji přece přemohla. Donutila ji hrozbami, trápením a sliby, že svolila, že si vezme nápadníka z dolejšího mlýna. A já sám jsem mlynářce pomohl a to tím o té schůzce s Filomenkou ve mlýně, když jsem jí vykládal, že jsem její neštěstí, že bych třeba od ní upustil, aby přestalo její peklo. A to se jí tuze dotklo, to bylo zle.“

„Byla statečnější a chtěla statečnost —“

„Byla statečnější. Ale já to dobře myslil z velké lásky k ní. A tomu nechtěla rozumět, měla mne za bázlivce, že nechci se pro ni ničeho odvážit.“

„Neměla ve vás oporu.“

„Ba neměla. A tak matce povolila. Tušil jsem, že to jinak nedopadne, a přece mne to omráčilo, když jsem to uslyšel. Nikam jsem pak už nechodil, lidem jsem se vyhýbal, protože jsem nechtěl přeslychat o Filomenčiných svatbách a utíkal jsem litování i úštěpkům. Sedal jsem pořád ve své sedničce; večer před Filomenčinými oddavky také. Bylo mně smutno, hrozně smutno. A v tom z nenadání v okně stín; někdo tam stál a prudce zaklepal. Přiskočím — Filomenka!

Ve mlýně pletli věnečky z rozmariny na zítřejší svatbu, bylo tam všechno, družičky, mládenci, ženich — ale nevěsta se jim ztratila. Veselili se, zpívali, a nevěsta — kde! Otevřel jsem okno, div že jsem ho nevytrhl. Stála proti mně udýchaná, rozrušená. Chytl jsem ji, popadl; chvíli jsme ani nepromluvili. Pak jako bez dechu pověděla, že utekla, že tam nemohla vydržet, a že uteče, uteče. Kdybych jí byl tu chvíli řekl, tak pojd', utečeme, byla by šla hned, bez rozmýšlení. Ale já to neřekl, ba já se jejích slov až lekl, já jí nepodepřel, já mlčel —

Vyčetla mně, hlas se jí třásl utajeným pláčem, že ji tak nechám, že ji pustím do neštěstí. Chtěl jsem

ji těšit, chtěl jsem jí to vymluvit a sebe omluvit, nevím, co jsem v tom rozrušení řekl. Stála mlčky, jako by neposlouchala, ale cítil jsem, že hledí na mne s výčitkou, přísně i smutně. A najednou slyším, jak si povzdechla:

„Tak žádná pomoc!“ Bolestně, zoufale povzdechla.

Třásl jsem se, začal jsem ji hladit, ale ona mne chytla, přitiskla, políbila, a pryč; vytrhla se mně. Jako zmámený hledím za ní, pak vyskočím oknem a letím za ní. Ale už jsem jí nestihl. Mihla se mezi stromy u branky a byla ta tam —

Do sedničky jsem se nevrátil až pozdě v noci. Chodil jsem po sadě, seděl jsem u studánky jako bez ducha.

Ráno měly být oddavky. Učitel se vystrojil a šel do kostela na kůr. zahrát při kopulaci. Já učil. Jak, to si pomyslíte. Z klasy jsem nevyšel ani na krok, abych ze svatby nic nezaslechl nebo nezahlédl. A v tom kalkant, hrobařův syn, vrazí do třídy, abych šel do kostela honem, honem, že se učiteli udělalo chuře, že mu je zle, že ho vedou domů, abych šel a zahrál za něj na varhany, svatebníci že už jdou.

Stál jsem, jako bych nerozuměl, ale kalkant zase hartusivě, a také učitelka přiběhla. Musil jsem. Jen sejdu dolů na kostelní cestu, slyším od mlýna hudbu, a před kostelem pod schody brána z chvojí, houf lidí u ní, kluci s nataženou zábavou*) přes cestu. Běžel jsem kolem nich, jako bych se zločinu dopustil,

---

*) Provazec zdobený fábory nebo barevnými hadříky, který chlapci natahují přes cestu, aby svatební průvod „zabavili“. Ženich se vyplatí peněžitým darem.

a kolem brány, ne pod ní, dál po schodech na hřbitov a do kostela.

Ocitl jsem se za varhanami, seděl jsem tam zdrcený. Partessy byly přichystány, muzikanti na mne mluvili; co, nevěděl jsem a nedbal. Dole pak v kostele pojednou šum a hluk; svatebčané tu. Napřed družba s nevěstou, a to byla Filomenka — Klekla vedle ženicha na klekátko pokryté červeným sukнем. A tu mne někdo šfouchl, co nehraju, ať hraju, pro boha, kopulace že se začala —

Sáhnu do kláves, začnu hrát, hraju — Co, já nevím. Bylo mně do pláče. Hraju, hraju, co, jak — Já nevím. Jen to vím, že pak v celém mém životě nebylo smutnější chvíle než tenkrát, když jsem hrál na varhany o Filomenčině kopulaci —“

A starý Hejlek upřímně si povzdechl, padesát let po Filomenčině kopulaci. —

II.

K nám, na gymnasium v L. do profesorského sboru dostal se v devadesátých letech minulého století nový kolega, s kterým jsem se záhy dobře seznámil. Byl svobodný a mne o něco starší. Když jsem jej poprvé navštívil v jeho mládeneckém bytu, bylo za deštivého, říjnového odpoledne, a zeptal se ho, nestýská-li se mu v L., odpověděl, že ne, že se mu L. hned na první pohlednutí zalíbila a nikterak ho nezklamala.

„To jest,“ dodal, „byla, jak jsem si ji představoval dle líčení nebožtíka svého strýce. Já sám tu nikdá nebyl. Strýc na L. často vzpomínal. Studoval na filosofii roku 1848. a 1849. Rád vypravoval o pohnutém čase těchto dvou let, o tehdejším stu-

dentském životě. I o studentské známosti a lásce v hovoru někdy zavadil, ale jen tak, povšechně; spíš o jiných něco pověděl, o sobě skoro nic. Jen na to se on, starý mládenec, přiznal, že tu, v L., byl také zamilován; než ani jména té jeho studentské lásky jsme od něho nezvzdělali.

Za to plněji a šíře kreslil nám bývalé své profesory, otce piaristy; také na některé své spolužáky vzpomínal, obzvláště na ty, s kterými utvořil, abych tak řekl, tajnou společnost. Byli to samí probudilí hoši, vlastencové, kteří se tajně scházeli, aby si osvojili to, co jim gymnasium i filosofie nedaly, znalost mateřského jazyka a jeho písemnictví. Četli i skládali básně, deklamovali, řečnili. Scházeli se v bytě u mého strýce a také „u maminky“, vypravoval strýc, to že říkali hospodské, měla hospůdku —

„Pod panskými valy,“ doplnil jsem, „často jsem už, co tu jsem, o ní slyšel, že byla opravdu jako matka studentů, že jim počkala, že jim i pomohla, když trhla nouze.“

„Tak, tak, to strýc také vypravoval. A v tom tajném kroužku, když bylo zasedání, pozbývali milí páni filosofové svých jmen; tu místo Chmeličků, Kراتinů, Divišků, nebo jak se jmenovali, byli samí Žižkové, Otokarové, Husové, jak se v romantickém svém vlastenectví překřtili. Dnes se tomu usmíváme, ale tenkrát — Oh, jak rád si můj strýc na to vzpomínal, to že byly krásné časy, mládí plné ideálů, vlasteneckého nadšení — Nu, rozumíte.“

„Co se asi stalo z těch Žižků, Husů, Otokarů,“ podotkl jsem s úsměvem.

„Zasedal tam také Kornel ze Všeherd, recte Vincenc Chmeliček, můj strýc. Z toho Kornela stal se skutečně právník, ač žádné světlo právnícké, ale

spravedlivý soudce, poctivý člověk. A zůstal věr-
lým vlastencem do posledních svých okamžiků.
Z ostatních, z těch Žižků, atd. nějaký medicinae
doktor, kněz, ouředník. A jací byli? Víte, jak ži-
vot mění. Ten onen zůstal si v podstatě věren, jiný
se zpronevěřil svým ideálům; dva z nich, vládní
byrokraty, jmenoval strýc vždycky s rozhořčením.
Rozešli se, život je rozvedl, mnohý zmizel strýci
na dobro z patrnosti.

O jednom z té tajné společnosti jsem zvěděl
více, ne však od strýce. Ale co vám to povídám —“

„Jen dopovězte.“

„A tak počkejte.“ Kollega vstal. „Vy máte rád
staré listiny, ukážu vám něco, mám také listinu,
sice ne staletou, ale hodně starou a týká se toho
člena tajného kroužku, jak jsem o něm teď nadhodil.
Tu listinu mám po strýci, našel jsem ji po jeho
smrti v jeho papírech. Je o Janovi z Hrobu.“

„Aj, aj, o Janovi z Hrobu!“

Kollega vzal z černého, studentského kufru kra-
bici plnou psaní, nedlouho se v ní při spodu hrabal,
až vytáhl list bez obálky, napsaný na přeloženém
půlarchu obyčejného papíru, již zažloutlého. Husté
písmo, latinka, bylo vybledlé, dobře však čitelné.

„To je ta listina, ze strýcových papírů, staré
psaní, podívejte se.“

Nahoře v pravo bylo psáno: „Čti je sám.“ Na
levo pak: „V O... dne 9. ledna 1850“, a níže: „Nej-
věrnější bratře!“

Začal jsem si psaní zběžně prohlížet, chtěl jsem
je zatím jen tak přelítnout, ale hned po prvních řád-
cích jsem byl uváben. Četl jsem pozorněji, zvláště
když kollega pobídl, jen abych si to přečetl. Tuto
je starý list, který jsem pak dostal od kollegy da-
rem, v doslovném opisu, bez oprav:

Čti je sám! V O...., dne 9. ledna 1850.

Nejvěrnější bratře!

Ze všeho, co až po dnes po našem mladistvého hnízda opuštění se dalo, lze mi směle souditi, že Ty jsi mně nejvěrnější ze všech, kolik jich kolem mne bylo, zůstal. Vše mne k tomu žene, abych vzpomínal, jak jsme za kočárem jachali, kdežto mně ruku podav, posledně jsi mně pravil: „Honzíku, měj se dobře; nezapomeň na mne a buď jist, že též já to učiním.“ Sotva jsi mi poslední políbení vtisknul, zmizel jsi a já byl zbaven mně tak uvyklého, tak věrného bratra. Ó, Vinco, kéž bys byl blíže mne, bych přitlačiv Tebe k prsoum mým, na Tvých se vyplakat mohl! V Tobě jsem našel drahý kámen vlasti české, světlou naději matky naší, neporušenou větev staré lípy české. Vzpomínám na večer, kdy všichni jsme si „u maminky“ slíbili věrné přátelství. A co je teď — Všichni zapomněli. Jiří Poděbradský je mně dlužen odpověď na mé, jemu tajně zaslané psaní. Řekni mu to a také piš, kde je náš bývalý Hus a Žižka, kde Žerotín. Všichni zapomněli na Jana z Hrobu. Jen Tys věrnost zachoval. Dovol, Vinco, abych já sobě u Tebe vystýskal. Tobě bylo nebe příznivější, mne macechou odbývá. „Černý oděv kryje moje tělo! Sem až vyměřena mně je cesta. Tak z osudných úst pro mne znělo, muzoslavného neuzřím že města!

R. 1849 a 1850! Jaké změny! Čas dává naučení. Čeho jsme se nenadáli, to se vší hrůzou svrhlo se na hlavy naše. Bodáky naši páni. V semináři jsem jako zavřen, nemám příležitosti tak mnoho slyšeti. Včera jsme slavili, totiž my Slované. Pomysli, od prázdnin jsem neměl Národní noviny v ruce a dne 8ho po velkých nesnázích, namáhání obdrželi jsme šest čí-

sel z Prahy, neb byly nám přísně zakázané. Ale nasadili jsme vše, a hle, již je držím. Já a Lojza líbali jsme je a první čtli článek z Litomyšle. Jako dítě skáču radostí, obzvláště Havlíčkův článek tak mne oživil, že bych ho na rukou nosil. Kéž by bůh nám ho pozdravil!

Alé to bylo jen paprsku zablesknutí. A zase temný žalář, zase vzpomínám pohřížen ve hlubokosti pekelné. Mně již nesvítlí slunce tak jasné, člověčenské. Já zmizel ze středu Vašeho. Nový rok! Tobě přáti nemusím, neb do sytosti máš všeho. Ale Slavii přejí zdárné syny, statné muže, slavské dcery. Sobě přejí: „Shodit pouta, vylézt z kouta.“ Jen kdybych svobodně dýchal, chodil, byť bych jen krejcar denně měl. Zde ale pouštím slzu každém při zdrávasu. Když oblak z kaditelnice libé vůně dýmá a slavný hlučných varhan hlahol duši jímá, vše, kněží, svíce, chrám před očima se mění. Mé smysly do moře se plameného nesou, an blýskají oltáře, andělé se třesou. Ó, bratře, nevíš, nemožeš ani pomyslit, co je žítí a žítí! Ty a já! Ty mezi Slovany, Čechy, já mezi Frankfurťáky, němčoury —

Jen jednou s Tebou mluvit a Vinco viděl bys. Ty bys plil, ty bys klel; sem Tě tak posadit na tejden, to bys spustil varhánky. A vidíš, já zde —

Nouze mne sem zahrnala, a — — Však víš, jen Ty víš. Tak milovat a bez naděje, nesmět ani pomyslit, ani pomyslit, neřku-li slovem, a nebo jen povzdýchnutím projevit, čím srdce hoří. Já a ona, dcera mocného — Já chudás, ona anděl nade mne povznešený. Ani netušila jak mně bylo, když jsem jejího bratříčka učil a když se zjevila a chvíli v pokoji pobyla. Kolena se mi třásla, nevím, jak jsem učil, slova se mně pletla. Ale kolem jasno, bylo krásně — A jak všechno zhaslo, když musila odejít,

když ji matka zavolala. A volala ji pokaždé jakoby se obávala — Oh, a já ubohý sotva si troufal promluvit — Byla to blaženost i muka. A ta jen zůstala, jenom ta, ani těch krátkých okamžiků není. Oh, krásný, hloupý sen —

A přece nemohu zapomenout a nezapomenu. Vzpomínám s toužebností, marně, marně, a nikomu si ani povzdýchnout. Nikdo neví, jen Ty, Vinco, jen v Tvoje prsa jsem pochoval svůj žal, své marné city.

Myslil jsem, že tady v semináři bude utišení. Ale peklo, peklo. Nemohu zapomenout a pak ten život zde! Zavřený mezi zděmi s těmi černými. Vinco, naše přednášky kdybys slyšel! Páni oni umějí číst! Přemýšlet o nějaké pravdě náboženské, to, to, hned bys byl po lopatě v pekle. Růženec, breviář, pak o papežích, trochu židovsky, to jsou naše vědy. Pročež Vinco pomoz. Nevydržím zde, mezi Vás do Prahy mne to žene. Ó, Vincku, pomoz! Piš mně, nenechalo-li by se tam něco dělat. Nějaká hodina na rozdání není tam? Přimluv se někde, pomoz, i s málem budu spokojen. Piš mně hned, jaké jsou vyhlídky, abych nezůstal tu sedět a jen doufal, a řetězy zatím aby zařezávaly tím hlouběji do masa. Jen začátek, jen co bych se uchytil. Piš, jak to vypadá s právy, mohl-li bych po prvním běhu ještě nastoupit. Kdyby všichni zůstali v semináři, já ne —

Zatím, když již končím, ještě něco. Slyšíš, pojd', půjdeme na podsíň jako jsme chodívali, vyprovodím Tě až k Paulovým, jako jsem Tě vyprovázel až k prahu Tvé krasotinky. A já — já půjdu okolo pošty do zámecké zahrady a budu se tam dívat po milém okně, víš, po kterém. Vídal jsem ji tam, někdy se zjevila, přistoupila ke květinám. Oh, marný, hloupý sen! Já a ona — Co asi dělá — Neslyšels

nic, nemáš žádné zprávy? Vidíš, jak jsem dětinský. S bohem Vinco.

Jan z Hrobu.

P. S. Nediv se, že německý nápis píší. Tady to jinak nejde.

„Ten Vincenc, Vinca tohoto psaní byl váš strýček, kollego?“ zeptal jsem se, když jsem přečetl.

„Byl, náš strýček. Toho Jana z Hrobu, recte Jana Nedomu, měl opravdu rád, jak jsem z jeho vyprávění vyrozuměl. A na to vzpomínal, jaký měl krásný hlas, basista byl, jak krásně zpíval a jak znamenitě deklamoval, obzvláště předzpěv ke „Slávy dceři“, to že byli vždycky všichni nadšeni.“

„A dostal se ze semináře?“

„Nedostal, zůstal tam. Nebylo pomoci, nebylo naděje, že by se mohl v Praze uchytit. Bída jej ukovala v semináři a snad i ta nešťastná láska.“

„Dcera mocného —“ tázavě jsem připomenul.

„Tenkrát opravdu mocného; byl vrchním na l. . . ském panství.“

„A ona — vdala se.“

„Ne, zůstala svobodná a záhy zemřela, v Praze, kam se matka její po smrti svého muže odstěhovala.“

„O tiché, blouznivé lásce Jana z Hrobu se nedověděla —“

„Od něho nikdy. Ale myslím, že o ní věděla již tenkrát, když k nim chodil učit.“

„A obcházel jejich okna.“

„Tak; to víte, aby děvče nepostřehlo.“

„Nu, a on se pak usmířil, když se stal farářem. To se už jistě netrápil, fara mu šla k duhu, měl —“

„Ne, ne, křivdil byste faráři Nedomovi. To už já mohu o něm vydat svědectví.“

„Vy jste ho znal!“

„A tuze dobře. Dostal se za faráře z první své fary k nám, do vsi nedaleko mého rodiště, hodinu cesty od nás, do R... Ale to už můj strýc nežil a R...ský farář nebyl už vytáhlý, bledý, blouznivý Jan z Hrobu, nýbrž statný, starý pán, pěkné, šedé hlavy, korálkové kolare na krku, v černém kabátě, milý společník, který si rád zazpíval národní nebo vlasteneckou píseň jako ze studentských let. V tom se nezměnil a vlastencem zůstal, svobodomyšlný kněz. To si také vzpomínám, že si nedal ruce líbat, a knihy měl rád a nás studenty. Byl při všem, když jsme něco pořádali, ať besedu, ať divadelní představení nebo výlet —

K nám do městečka chodil často, a pravidelně každý čtvrtek na večer do hospody, k ‚zelenému stromu‘. Tam měli vedle hlavní světnice klenutý pokojík. V tom zasedala ve čtvrtek stálá společnost, doktor Šorejs, starý mládenec, Sojka kupec, lékárník, Strunka mlynář, no a ten onen soused, zkrátka stálá společnost, a v prázdninách také my, dva, tři studenti. Měli jsme svůj stůl a tu se vždycky zpívalo. Tenkrát ještě panoval zpěv ve společnostech, to pamatujete. Zpívaly se vlastenecké i národní písně. Zpívali jsme je sborem, někdy měl solo farář Nedoma, někdy doktor Šorejs, Marián Šorejs, nevelký, ale sporý, také šedivý a vyholený jako pan páter, přítel farářův. Spřátelili se hned a upřímně, jak se farář Nedoma k nám dostal. Kdykoliv doktor Šorejs jel na svém kočárku do vsi, do R...nebo do sousedství, vždycky se zastavil u faráře Nedomy. To tam ‚plesnivá‘ vždycky už sama uhýbala.“

„Plesnivá —“

„To byl doktorův kůň, ryzka bíle hustě kropenatá, jako plesnivá.“

„U hospod se nezastavovala?“

„Ne, jen před farou. Ale abych nezamluvil. Tak tedy doktor a farář byli naši hlavní zpěváci, farář Nedoma první, ten byl kápo ve zpěvu. To jsme poslouchali, když svým krásným basovým hlasem spustil:

„Bývali jsme někdy, bývali, však už nejsme nic,
mívali jsme někdy, však už nemáme nic —“

Druhou polovici každého verše opakovali jsme sborem.

„Mívali jsme někdy, mívali krále národu,
vlastní šlechtu, z rodu českého, řeč a svobodu.
Rakušan nám odňal korunu, svobodu, řeč —“

A tak to šlo dál, čím dál tím ohnivěji, zvláště ke konci, kdy starý osmačtyřicátník nadšeně, pln víry zazpíval:

„Ale máme ještě naději, že přijde ten čas,
že budeme, co jsme mívali, mít v budoucnosti zas.“

A tu jsme, strženi, neopakovali po něm jen polovici verše, nýbrž zpívali jsme s ním celý a také poslední a ten jsme opakovali:

„Národ pánem, národ králem,
trvat bude v právu neustálém.“

Tak jsme bývali nadšeni, a také když farář Nedoma vypravoval o roku osmačtyřicátém. To jsme pobožně naslouchali jako nejkrásnějšímu kázání.

Farář Nedoma chodil k nám tuze rád; na ten čtvrtek, na večer, se vždycky těšil. Někdy snad ten onen z té stálé společnosti scházel, ale farář Nedoma nikdá; nevynechal ani jednou. I když přšelo a v zimě i když vála metelice, přišel, v zimě v plášti, v beranici, hůl v ruce. Přišel hned z večera a vydržel hodně dlouho. Ale jak odbila jedenáctá, vstal a rozloučil se se společností.

Zpáteční cestu vykonal jen do polovice sám. Na druhou polovici měl společníka. Hrobař totiž při-

šel mu vždycky naproti až ke kapličce u lesa; to bylo tak na půl cesty. A nikdá nemusil tu čekat; jako by to měli oba, farář i hrobař, vyměřeno a vypočítáno. Hrobař jen došel a již slyšel, že se farář blíží; to pokaždé, když docházel ke kapličce, zazpíval, za tmy, i když měsíc svítil, aby se ohlásil. A hrobař, jak jsem řekl, přišel vždy na minutu. Jen jednou vynechal. Přihodilo se mu cosi v rodině, to už byl farář pryč, už odešel k nám do městečka. A poněvadž byl tmavý, větrný večer, měl hrobař o jemnostpána strach, a tak poslal za sebe jiného průvodce. Ale ten ze samé horlivosti zašel dál, až za kapličku.

Ještě nebylo jedenáct, společnost „u zeleného stromu“ seděla plným počtem pod petrolejovou, visutou lampou u svého stolu, farář Nedoma právě vypravoval o Havlíčkovi, v tom se otevrou dveře a do pokojíka vejde bába jako husar, vysoká, v botách, hlavu v loktuši, hořící lucernu v ruce, Šoukalka, obecní poslice z farářovy vsi; vkročí hřmotně a že jde tuhle pro jemnostpána.

To jste měl vidět a slyšet, jak farář sebou škubl, jak se na bábu podíval, jak ji uvítal, co ji čerti berou, ať se klidí — Ale bába měla dar řeči a nezmátla se ani ostrými slovy farářovými, ani hlučným řeholem, který se kolem strhl. Všecko se kolem smálo a konečně i sám farář Nedoma. Obrátil to na veselou, bábě však nepolevil. Dal jí nalít piva, ať si to v kuchyni vypije, ale pak ať se sype, že jí nepotřebuje. A bába Šoukalka musila i s lucernou. I tu farář zamítl.

Toho večera se náš stůl obzvláště rozveselil, a farář Nedoma zůstal hodně déle než jindy; v tom rozjaření spustil svou zamilovanou, kterou jednou za čas, když byl obzvláště dobré míry, zanotoval:

„A ta basa u primasa
za kamny tam stála.
Primaska jí zatopila,
basa sama hrála:
bzum, bzum, bzum —“

A my všichni po něm plným sborem: „Bzum, bzum, bzum.“

A přece měl toho večera průvod, jenže ne na druhou polovici své cesty, nýbrž na první. Já totiž a kupec Sojka jsme se mu nabídli, že jej vyprovodíme.

„Nepřijal bych to,“ povídá farář, „pěkně bych vám poděkoval, ale ten čert Soukalka snad na mne někde čeká s lucernou, tak mně ji pomůžete zahnat. Ale jen ke kapličce půjdete, dál ani krok.“

Byla tma tmoucí; ani u lesa, ani u kapličky, nikde světýlka, bába Soukalka nečekala, zmizela i s lucernou.“

Kollega se odmlčel, pak s úsměvem dodal:

„Tak vidíte, takový byl Jan z Hrobu, když jsem ho seznal.“

„To jste již měl jeho psaní ze semináře.“

„Měl, ale ovšem jsem se mu o něm nezmínil, i když si za hovoru vzpomněl na nebožtíka mého strýce. Z toho psaní znal jsem Jana z Hrobu a před sebou měl jsem starého faráře Nedomu, tak jak jej život dal. Co bylo mezi nimi, jaké duševní zápasy, nežli se Jan z Hrobu smířil se svým stavem, jaké proměny duševní, než se stal farářem Nedomou, než došel pozdějšího klidu, a jak přebolela jeho blouznivá, nešťastná láska, těžko říci. Když k nám chodíval, byla mu jistě už jako vybledlý sen. A pak jsem mu to psaní také proto neukázal, poněvadž hned jak se dostal do naší krajiny, do R..., byl na svou první a myslím jedinou lásku z nenadáni upomenut.

A jak! Ale tu bych, kollego, musil odbočit, abyste porozuměl a vy snad —“

„Ne, jen vypravujte, prosím vás.“

„Povídal jsem vám, že v naší hospodě „u zeleného stromu“, v té čtvrtiční společnosti zasedal také doktor Šorejs, lékař, Marián Šorejs, starý mládenec, stejného věku s farářem Nedomou. Doktor Šorejs usadil se u nás v městečku hned za mlada, když se po studiích rozloučil s Prahou. Já ho pamatoval ovšem už jako staršího, mně, klukovi, zdál se hodně starý.“

Když se farář Nedoma dostal k nám do sousedství, do R. . . , byl doktor Šorejs u nás už mnoho let. Měl skoro na samém kraji městečka zděný dům dlouhý, ale bez patra, starý, se šindelovou, lomenou střechou. Co mně, hochovi, se na tom domu líbilo, byly zelené, dřevěné žaluzie, a ještě více zahrada v boku stavení a sad plný ovocných stromů za stavením, za jeho dvorečkem. Ta zahrada vábila mne ani ne tak pivoňkami, karafiáty a růžemi a jiným kvítím, bylo ho tam hojně, ale angreštem, rybízem a spoustou malin, jež se lákavě zardívaly u plotu v stříbrně šedé zeleni.

My kluci často jsme ten plot, t. j. to svůdné ovoce obcházeli, ale měli jsme strach z doktora. Nevelký, ramenatý mužík, vyholený, jak jsem povídal, v slaměném, starém klobouce, bez kabátu, jen tak ve vyšíváných střevicích míhal se zahradou, tu mezi kvítím, tu mezi keři. Prohlížel si, prohlížel, pošupoval zlaté brejle na značném nose s hrbolec, shýbal se k pestrým záhonům, i na bobek si u nich sedal. Někdy se uvelebil v koutě pod starým jasanem, jehož větve svisle se nad ním skláněly jako živá besídka. Tam kouřil z dlouhé dýmky a četl „Národní Listy“.

Ta jeho zahrada zdála se mně jako ráj; ale kdy jsem mu, také jako hoch, opravdu záviděl, bylo, když jsem ho viděl na kočárku vyjíždět městečkem ven do vsí. Vozil ho jeho starý čeledín Čermák; někdy také a dost často nechal Čermáka doma a řídil si „plesnivou“ sám.“

„A to jezdění jste doktorovi záviděl.“

„To ne, ani koně ani kočár, ale že jel ven ráno v létě, když jsem šel do školy.“

„Ah tak.“

„Bývala taková krásná rána, cesta bílá, suchá, doktorův kočárek na ní tak pěkně hrčel, nohatý stín kropenatý „plesnivý“ se kmital po cestě, po plotech, pod stromy v proudu světla. A doktor si spokojeně pošvihoval a jel ven, ven do polí, do luk pod modré, vyzářené nebe a já musil do nízké, dřevěné klasy plné děti, do pořezaných, pokančených škamen. A mně se tam tak nechtělo.“

Později mně bylo dopřáno také tak se svézt; to mne, když jsem byl studentem, doktor Šorejs někdy vzal s sebou. Pokaždé mne pozval svým způsobem, jak mluvíval. Postavil se těsně před člověka a hovoří, hovoří, přes tu chvíli se dívaje přes brejle upřeně do tváře. To byl tak jeho obyčej. A skoro vždycky mluvil ironicky, o sobě také, nebo zas ukrutně vážně o všední věci, třeba o hlouposti, ale schválně tak vážně, s tajeným úsměškem nebo posměškem, nebo aby spletl, poškádlil. Ale pěkné, modré oči se mu při tom usmívaly.

Pamatuji si, jak mne, to jsem byl ještě školák, stihl, když jsem se plížil k jeho malinám. Myslil jsem, že není na zahradě, že je pryč, a v tom tu rozhrne se malinová houšť a nosatý doktor v zlatých brejlích zve mne dál, abych šel, jen abych ráčil dál do vrátek. Ukrutně jsem se lekl a v tom leknutí jsem

neprchl, nýbrž poslechl. A doktor Šorejs už přede mnou stojí těsně tváří v tvář, chvílku mne pozoruje, rozumí se přes brejle, já ve straších čekám, že spustí zle, ale on klidně, ale s velikou vážností, že jsou maliny zdravé, tuze zdravé, ale že se nesmějí trhat venku u plotu, to že pak škodí, to že je chyba, co si to myslím, to že se z takových malin udělá zle, že pak je potřeba medicíny, buď pařené metly nebo rákosky, co mne to napadá, maliny že dělají dobře jen na zahradě, a ne uštipovat po jedné u plotu, ale že se jich musí užívat plná čepice a s angreštem dohromady, to že pak je zdravé, však že se přesvědčím, tak abych šel a natrhal si, ale plnou čepici, a jestliže nebudu mít plnou čepici, že dostanu, že mně ji vezme jakoby mne chytili v hrachu. Já stál všechn spleten, zmámen, to si můžete pomyslit, a tomu o té čepici jsem nechtěl věřit — Ale dal jsem si říci, a doktor se zasmál, jak jsem skočil.

Takový byl, tak jednal s námi hochy, i s velkými, se sousedy, sedláky a také s farářem Nedomou. S tím tak hned na první setkání. Vypravoval mně o tom Nedomův kaplan, ten při tom byl. Asi druhý nebo třetí den, co se farář dostal na R...skou faru, seděl s kaplanem v čeledníku a hovoří. Pojednou vyhlédne a povídá: „Ale, ale, co pak je to, nějaký pan bratr jede k nám, a sám kočíruje.“ Kaplan se podívá a zvolá, ah, to že není žádný pan bratr, to že je z městečka lékař, doktor Šorejs. A v tom vešel malý doktor vyholený, v zlatých brejlích, podívá se a hned k faráři, jmenuje se a že jede kolem, že užívá té příležitosti, aby uvítal pana faráře a také aby obnovil starou známost. Farář se divil, neboť viděl doktora té chvíle poprvé. Ale doktor, stoje těsně před ním, podíval se přes brejle, nic nevyšvětlil a začal vyslyšat.

„Vy jste Jan Nedoma, pane faráři.“

„To jsem.“

„A studoval jste filosofii v L...“

„Studoval, r. 1848 a 49.“

„A měl jste hodinu v rodině vrchního panství v L...“

Farář překvapen přisvědčil, že ano, že tam vyučoval dvě leta, synáčka vrchního.

„A tak, a tak milý pane faráři, byl bych vás měl vyzvat na souboj.“

Farář žasl, ale zasmál se.

„Vy jste toho příčina,“ vykládal doktor s tváří velmi vážnou, „že jsem plesnivý, starý mládenec, že jsem se neoženil.“ Ale modré oči doktorovy se usmívaly.

„A to před kaplanem všecko?“ zeptal jsem se.

„Před kaplanem,“ přisvědčil kollega, „neboť doktorovi to nebylo už žádným bolestným tajemstvím. Ba myslím, že ho to bavilo, jak faráře překvapil, jak žasne a nejistě se ptá, jak to, jak to —“

A doktor Šorejs zkrátka, bez obalu, to že proto, že k vůli němu, k vůli faráři dostal košem. Farář se ptal naléhavě, kterak je možná, vždyť že doktor v L... nestudoval.

„Nestudoval, ale v Praze,“ doktor na to, „a v Praze jsem bydlil, tenkrátě medik, v domě, ve kterém také ostávala vdova po l...ském vrchním s dcerou Terinkou. Tu jste snad znal,“ ironicky se ptal, hledě přes brejle. „Teď už rozumíte, pane faráři.“

„Teď teprve rozumím, pane doktore.“

„No, tak se vám musím vyzpovídat, že jsem míval na vás zlost, že jsem vás až nenáviděl. A teď přicházím k vám jako postillon d'amour. Mladičký postillon, co, s novinkou arci trochu opozděnou. Dále se vyznávám, že jsem slečnu Theres miloval,

ale ona mne ne, že mně dala cukr na hořkou pilulku, jak bývá, své přátelství, ale to bylo upřímné, pravda, a tu se mně svěřila — ano důvěrně svěřila, že nešťastně milovala, když byli v L..., že k nim chodil filosof, i jméno jsem zvěděl, to už znáte, pane faráři, ten filosof že učil jejího bratříčka, a toho filosofa milovala, ovšem že tajně, a že nemůže na něj zapomenout a nezapomene. Proto můj koš. Tak, prosím, mohl jsem vás tenkrát návidět? — Takhle mluvil doktor Šorejs, tak mně to kaplan vypravoval.“

„Co farář,“ ptám se.

„To si můžete, kollego, pomyslit. Šedovlasý uslyšel, co by asi jistě změnilo jeho životní směr. Kdyby to byl zvěděl Jan z Hrobu, nebylo by faráře Nedomy. Ale tak — Povídal kaplan, že farář byl přece jen vzrušen, že opakoval: „Bože, bože, je-li možná!“ a nejistě se usmál a povídá: „Pozdě, pozdě, pane doktore.“ A doktor vesele, no, že za to nemůže, že dříve nebylo možná to oznámit, že o Nedomovi nevěděl, a že snad už byl tenkrát vysvěcen. A farář zas, jak by si byl tenkrát, když chodil do rodiny vrchního, mohl pomyslit, že si netroufal takřka ani vzhlednout.

„No, netroufal jste si ani vzhlednout,“ doktor opakoval, „ale slečna Theres věděla, že ji milujete. Aby žena neprohlédla! To víte. Věděla také, že si netroufáte. Ale sama nemohla začít a pak si předkládala, že by bylo všechno marné k vůli její rodině a vy že také nemůžete, že musíte do kleriky, že to je přání vašich rodičů. Zkrátka, pane faráři,“ povídal doktor, „nedomluvili jste se a byla chyba; já se domluvil, a byla také chyba. Nu, tak vidíte, že jsme byli sokové. A teď jsme socii dolorum, kteréž dolores už nebolí.“

Farář vzpomněl na Rezinčinu předčasnou smrt, že tak záhy musila odejít, co se stalo.

„Praha jí nesvědčila. Tyfus, víte. Dva doktoři ji léčili, profesora zavolali, já tam byl, ouzkoští pitomý medik. Mnoho vědy, ale pomoc žádná. Všecko jsem to viděl — a žádná smrt pak — Hlele, sentimentální doktor. Žádná pomoc, ani mně ani vám.“ Doktor mávl rukou. „Nu, už je to pryč. Teď alespoň víte, co jste nevěděl; po třicíti letech jste zvěděl, a od takového chlapíka postillona. Tuhle pan kaplan to může slyšet, proč by ne.“

Farář pokyvuje hlavou, se usmál a hledě před se, opakoval si: „Pozdě, pozdě. Rosa na suchý květ.“ A podal doktorovi ruku.

Tak seznámil se doktor Šorejs s farářem Nedomou. Milý oběma stín je sblížil o prvním setkání. Doktor odjížděje pozval faráře do společnosti „u zeleného stromu“ v městečku. Farář přišel hned prvního čtvrtku po tom setkání na R...ské faře a po léta pak nevynechal ani jediného. Doktor Šorejs pak zastavil se u něho, kdykoliv přijel do R... nebo do sousedství. To si nelenoval vydat se k němu i velkou oklikou. „Plesnivá“ pak, když odjížděli, už sama zatačela z cesty k faře. A jak doktor Šorejs rád tam jel, tak rád jej farář Nedoma vítal. To trvalo léta a přátelé se ani jednou nepohněvali. Doktor se těšil na faru, farář na čtvrtek. Ale jednoho čtvrtku nepřišel k „zelenému stromu“ a doktor také ne. Nu, již bude konec,“ podotkl kollega s úsměvem.

„To bych prosil. Nemůžete přece říci: „Příště ostatek.““

„O tom dotčeném čtvrtku jsem s nimi byl, ale ve dne,“ pokračoval kollega. „Bylo v září, koncem prázdnin, to jsem už byl suplentem, a chystal jsem se zase do služby. Bylo příjemné, pěkné ráno pod-

zimní. Lehká mlha padala, slunce vysvítilo, jeřabiny na stromech u cesty rudě zahořely. Pěkně se šlo, v polích, všude ticho. Pojednou za mnou na silnici drkot kol. Doktor Šorejs jel, a nad obyčej rychle, sám řídil „plesnivou“; vedle něho na kozlíku seděl nějaký venkovan. Ten asi přiběhl pro doktora.

„Kam, kam, pane doktore,“ volám.

„Do S... k porodu. A vy?“

„Do R..., dát panu faráři s bohem.“

„Tak tam na mne počkejte, přijedu tam a pojedeme pak spolu domů. Pospíchám.“ Švihl po „plesnivé“ a uháněl dál.

Došel jsem zvolna do R... na faru. Čekal jsem tam na doktora, ale když se blížilo poledne, chtěl jsem dát s bohem a odejít. Farář Nedoma mne však nepustil a musil jsem zůstat na oběd.

„Doktor má asi těžký případ,“ mínil farář, „a je, to víte, svědomitý. Ale přijede, dočkáte se ho.“

Když jsme dojídali, zvolal pojednou kaplan:

„Pan doktor už jede! Slyším kočárek.“

Spěcháme k oknům; skutečně, z nedaleké silnice zahýbala „plesnivá“ pod košaté lípy před farou. Byli jsme rádi, zvláště farář; ale v tom, divě se, upozornil kaplan, kdeže je doktor. V kočárku jsme ho neviděli.

„To jde za kočárem,“ mínil farář a spěchal ven uvítat hosta; a my za farářem. Stojíme nad schody vedoucími ke dveřím, čekáme, až kočár dojede, vyhlížíme doktora. Za vozem nikdo. V tom zarazí „plesnivá“ pod schody jako obyčejně, a v tom také vykřikl farář ulekaně a žene se ke kočárku. Teď teprve jsme uviděli — Doktor byl v kočárku, ležel vzadu na jeho dně, jak patrně sklesl ze zadního sedadla.“

„Mrtvice,“ řku.

„Ano, porazila ho cestou. Chtěli jsme ho s ka-

planem odnést, ale hned nebylo možná. Doktorova levice křečovitě zafatá držela dlouhé otěže. Ruku otevřít, to bylo marné, musili jsme otěže přerušit. Pak jsme nebožáka odnesli do farářova pokoje na pohovku.“

„Byl mrtev?“ ptám se.

„Umíral, a nikoho již nepoznal; skončil za chvíli. Farář Nedoma byl velmi dojat. A všichni jsme upřímně litovali nebožáka doktora. Vrátil jsem se s ním do městečka, jak ráno řekl. Toho dne se „plesnivá“ naposledy zastavila před R...skou farou a naposledy odvážela odtud svého pána. Přivezl jsem mrtvého do jeho tichého domu se zelenými žaluziemi. Když jsme jej nesli jeho skoro již odkvetlou zahradou, vzpomněl jsem si, jak ji měl rád, že byla jeho jediným potěšením.“

Večer jsem šel k „zelenému stromu“. Scházel doktor Šorejs, scházel farář Nedoma. Ten poprvé. Hovořilo se jen o nebožtíku a mně připadlo, jak první jeho návštěva na R...ské faře faráře Nedomu vzrušila a poslední jak zarmoutila.

„Ale farář zase chodil do čtvrtků —“ ptám se.

„Chodil, ovšem, ale několik prvních večerů, jak jsem slyšel, nezaspíval. Více než rok ještě navštěvoval „zelený strom“, až po vánocích vynechal po druhé a naposledy. Z domova mně psali, že zemřel na zánět plic.“

„Jan z Hrobu odešel do hrobu. Dočkat se vyznání lásky po třicíti letech —“

„Rosa na suchý květ,“ opakoval po nebožtíkovi můj kollega.

„Ale přece snad ovlažila.“

Vstal jsem, stmívalo se.

III.

Za podzimního večera seděl jsem s okresním sudím Machatou, pensistou, v jeho staromládeneckém pokoji. Bydlil na konci města v patrovém domě, dozadu do zahrady. Před oknem zatmívaly se dva staré ořechy, za jejichž korunami, už holými, dohořival v obzoru žlutý pruh po západu slunce. Venku sucho, ticho, přituhovalo. Za hovoru zabloudili jsme do mladých let a sudí Machata, pokouje ze sádrové dýmky,* vypravoval také tohle:

„Když jsem byl v Praze na universitě,“ a s úsměvem určoval, „v minulém století, tenkrát ještě v královské Praze, to sídlil na pražském hradě ještě král, poslední korunovaný český král, Pražané mu, snad víte, říkali Ferdáček, seznámil jsem se také s Pořízkem, starým muzikantem.

S Pořízkem, ne s Pařízkem; durdil se, když se někdo zmýlil a řekl mu „pane Pařízek“. O sobě říkával, tak jako já jsem teď o sobě řekl, že je z minulého století, t. j. on z osmnáctého, třebaže z jeho zbytku, z posledního roku. Pořízek čísla toho století neuváděl, ale říkal, a ne bez pochluby, že je z Mozartova saecula.

Se starým Pořízkem bydlil jsem v jednom domě v Prokopské ulici na Malé straně; byl to starý dům s prejzovou střechou. Nad jeho nádvořím nesly se pavlače se železným zábradlím empirového rázu. Na pavlači vpravo, hledě od průjezdu, měl jsem já svou residenci, pokojíček, do něhož se vcházelo z pavlače kuchyní. Vyhlídka z něho na pavlače, na okna do nich, na dveře jednotlivých bytů kdysi bíle natřené, tenkrát už hodně zažloutlé a u klik

ohmatané, a také na nějakou starou almaru na pavlači postavenou.

Věděl jsem, kdo v kterém z těch bytů ostává, ale nedbal jsem o nikoho. Jen starý pán v cylindru, ne zrovna novém, mne zajímal. Chodil po protější pavlači, kdež měl byt, mužík ne velký, šedých vlasů do spánků přičísnutých, vyholený, v staromodním kabátě tmavozelené barvy, v černém atlasovém nákrčníku. Levé oko měl zbělené; vápno mu do něho stříklo, když jako hoch přihlížel, jak dělali maltu.

To byl pan Pořízek, učitel hudby, starý mládenec. Za mlada vyučoval po mnoho let v hraběcí rodině, nepamatují se v které, a byl při tom také hraběcím tajemníkem. Později měl hodiny v jiných šlechtických domech a také v pražských patricijských. Z toho žil a z pense, kterou si vysloužil u té první hraběcí rodiny.

Jednou za čas navštívila jej v jeho bytu obstarožní dáma, jedna z bývalých jeho žákyň, šlechtična. V domě jí říkali paní baronka.

Více než paní baronky všímal jsem si mladé slečinky, jež přicházela k Pořízkovi třikrát týdně do hodiny. Neměla daleko, z přízemí našeho domu, z bytu svých rodičů. Její otec byl magistrátním úředníkem.

Starý Pořízek mne zajímal hned, když jsem jej po prvé shlédl. Prve nežli jsem se s ním seznámil, poznal jsem jeho umění. V létě za slunečných dní míval odpoledne jedno ze svých tří oken otevřeno. A tím oknem někdy se vyhrnuly proudy mistrné jeho hry na klavír a rozlévaly se nádvořím, když jako vymřelé na slunci, v parnu dřímalo. V ten odpolední čas jsem vůbec vždy pospíchal do svého prostého pokojíčku hned po obědě. Na ten jsem chodil k Myslíkům, byl za pětadvacet krejcarů."

„Znám, znám,“ řku a maně jsem se usmál. „A také za dvacet, ‚u bílého kohouta‘, v Liliové ulici.“

„No tak víte, že člověk a mladý člověk nebyl po tom obědě přesycen, že nepotřeboval nic pro trávení. Ale já si pokaždé popřál černé kávy, ne v kavárně, ale doma v pokojíčku. Těšil jsem se na tu chvíli klidu a ticha, na to šukání a přípravy. A když jsem usedl a díval se na modré, lihové plameny, jak pošlehují kolem plechové mašinky, to se ví, že jsem si pokuřoval z gypsovky, když se voda vařila klokotem a když pak káva zavoněla, to bylo blaho. Někdy se ozval z nádvoří do uspanlivého ticha „taliánský“ kolovrátek. Potlumeně vnikalo zavřeným oknem z „Troubadoura“ horoucně toužebné „Ó, Eleonoro má —“ nebo nějaká jiná arie z vlašské opery.

Ale jindá jsem okno ihned otvíral a do kořán, když se naproti u okna ukázal pan Pořízek v starém, šedivém županu, v domácí čepičce a když tam zasedl ke klavíru. To jsem poslouchal! Hrával, pokud se pamatuju, z Mozarta, z Webra, taky z Mendelssohna, jeho hudbu ke „Snu noci svatojanské“, to se dobře pamatuju, a jiné znamenité skladby; a jak hrál! No a třikrát týdně měla hodinu ta slečinka z přízemí, Pepinka Mušková. Ale tu bylo okno vždy zavřeno. Slečna hrála, viděl jsem ji u klavíru a nad ní starého Pořízka vedle stojícího, ale ne v županu, nýbrž v kabátě. A pak zase slečna stála a s partesy v ruce zpívala a Pořízek ji doprovázel na klavíru. Neslyšel jsem nic, ale přece jsem se nemohl odtrhnout od svého okna.“

„Slečinka —“

„No pravda, k vůli ní. Ještě dnes ji vidím, ne ve vysokém, vycpaném účesu, jak byla tenkrát

moda, ale s vlasy pěkně přičísnutými, dva rulíky, dva krásné pletence po týle, po zádech. Tak chodívala; někdy je měla stočené do korunky.“

„Ale to jste se jen nedíval, to jste se s ní také seznámil.“

„To přijde; ale ještě o panu Pořízkovi. Znal jsem se s ním od vidění. Vždycky jsem ho na potkání pěkně pozdravil, což starého pána patrně těšilo. Pak se také zastavil, totiž se mnou, říkal mně ‚pane souseď, a zas a zas, až nás sblížila ‚Krásná mlynářka‘.“

„Schubertova —“

„Ano. Přinesl ji a požádal, zdali bych mu německý text nepřeložil do češtiny.“

„Aha, pro slečinku.“

„Ano, pro Pepinku Muškovíc. Když jsem řekl, že ji znám, že ji vídám u něho, začal se hymnus. Starý pán hned a s nadšením o Pepince, či jak on říkal „slečna Josefin“, ne o její osobě, že je sličná a snad milá, ne o její hře na klavír, o té řekl hned, že není excellenter, ale o jejím hlase, jaký to je neobyčejný hlas, to že je poklad, poklad a o tom že nikdo nevěděl, nikdo že si ho nevšiml, až on, Pořízek, jej objevil, a náhodou, když šel okolo Muškových; tu jak bylo otevřeno okno, zaslechl Josefinku zpívat. Zastavil se překvapen a naslouchal užaslý, jako přimrazen.

Ještě toho dne došel k Muškovým a pověděl jim o tom pokladu. Otec nebyl nikterak radostně překvapen; přisvědčil, ano, že Pepička má pěkný hlas, že ho již ve škole chválili, ale co dělat, učení že je drahé, a že to nejistá věc tak jako loterie, a co z toho, jaké vyhlídky.

Starý pán rozhorleně vypravoval o té netečnosti a lhostejnosti, a jak musil do pantáty mluvit, co

jemu, Pořízkovi, dalo, než starý Mušek svolil, aby se Pepinka učila v pořádné škole. Zkrátka Pořízek o ni pečoval a postaral se, aby se dostala do Pivodovy školy. Sám s ní také cvičil, na klavír ji učil, rozumí se bez honoráře.“

„Co ‚Krásná mlynářka‘ —“

„Ah, pravda. Sblížila mne s panem Pořízkem —“

„A pak také se slečnou Pepinkou —“ pokoušel jsem.

„Taky. Padla mně do oka, co bych to neřekl, hned jak jsem se do toho domu přistěhoval, když jsem ji po prvé shlédl. A tak jsem chutě osedlal Pegasa a dal jsem si záležitost k vůli Pepince, aby překlad byl dobrý. Ale neodevzdal jsem celý cyklus najednou. Hned jak jsem měl první píseň, zanesl jsem ji k Pořízkovi, aby rozhodl, je-li překlad zpěvný, dá-li se dobře zpívat. Rozumí se, že jsem písničku mu zanesl —“

„Když u něho byla slečna Josefin.“

„Ano. A tak jsem se s ní seznámil.“

„A uslyšel jste ji?“

„Uslyšel; zazpívala, zkusila hned tu píseň. Šlo to, t. j. překlad se hodil až na nějakou maličkost, kterou jsem hned opravil.“

„A byl její hlas opravdu —“

„Byl, věřte mně, neobyčejně krásný.“

„A pak jste nosil cyklus po částech.“

„Po písničkách, nosil. Už ani nevím, kolik jich je; ale seznámily mne se slečnou Muškovou a ještě více sblížily se starým Pořízkem. Pak už mne týdně alespoň jednou navštívil. Někdy vypravoval, a dobře vypravoval a ne bez humoru, o svých hodinách hudebních, o svých „vrchnostech“, o komtessách, o mladých i starých hrabatech. Nejčastěji však ho-

vořil o slečně Josefin, o jejím krásném hlasu, o jejích pokrocích ve zpěvu, o její budoucnosti u divadla, že u divadla (bylo tenkrát naše „Prozatímné“) takového hlasu nemají. O slavné kariéře slečny Pepinky byl přesvědčen. Jej blažilo, že objevil takový talent, takový poklad, jak říkal, a že jeho přičinění, minil svou školu, také jí neuškodí, to že doufá. Usmíval se skromně, ale bylo v tom sebevědomí a jistota, že vychovává našemu divadlu primadonnu, a vůbec hvězdu, vzácnou hvězdu.“

„A vy jste upřímně poslouchal.“

„Věřil jsem Pořízkovi, rozuměl věci, byl umělec, a bylo to o slečně Josefin, o Pepince,“ dodal starý sudí s úsměvem, „a to víte, rozumíte.“

„Co slečna Pepinka — Byla také nadšena —“

„Že by tak pro umění hořela jako Pořízek, to se mně nezdálo, ale zpěv jí těšil. Nová dráha lákala, lichotilo jí to; no, mladé, sličné děvče. A Pořízek tak nadšeně chválil —“

„Mluvíval jste s ní.“

„Ne často. Někdy u Pořízka, nebo když jsem ji potkal v domě; jinak nebylo možná, ač jsem se přičinil, abych se s ní sešel. Jednou, považte si, abych ji mohl vyprovodit, provázal jsem starého Pořízka.“

„Ale, ale —“

„On totiž šel někdy Pepince naproti, když byla ve zpěvu, nebo na ni už čekal u Pivodovy školy, byla tenkrát v domě Měšfanské besedy. A tak jsem já tam jednou doprovodil Pořízka a čekal jsem s ním, a pak jsem vyprovodil slečnu Pepinku až k bytu, ovšem se starým Pořízkem. To nebylo to, rozumí se, nemohl jsem s ní promluvit, jak bych byl rád, a tak —“

„Jste pak chodil naproti sám.“

„Chodil, to jest čekal jsem u školy, ale jen když tam nebyl Pořízek. Dvakrát se mně povedlo, ale pak jsem už na ni marně čekal.“

„Nebyla ve zpěvu.“

„I, byla, ale vždycky jsme se minuli.“ Starý sudí se usmál. „Tenkrát jsem tomu věřil, ale pak se mně to vysvětlilo jinak. Z Pořízkovy řeči jsem vyrozuměl, že se mu podobně daří, když se vypraví pro slečnu Josefin.“

„Aha! Ale také věřil, že se minuli.“

„Ten teprve,“ sudí se zasmál, „starý poctivec.“

„Že s ním nechtěla chodit, tomu bych se nedivil. Mladé stvoření —“

„Já také ne, ale, no — A tu jednou na večer přijde ke mně Pořízek, nějak vzrušený; viděl jsem to hned, jak přes práh vkročil. Přinášel novinu, že slečna Mušková byla přijata do pěveckého sboru na hradě v „císařské“ kapli, že on, Pořízek, jednal se Skuherským, který byl tenkrát ředitelem kůru v té kapli, ve dvorních službách, že mu slečnu vřele doporučil a když před Skuherským na zkoušku zazpívala, že ji Skuherský ihned přijal.“

Starý Pořízek mnul si radostí ruce a vítězně opakoval: „Vidíte, vidíte? Co jsem povídal? Tady to máte. Skuherský! Skuherský! Slyšel jste o něm, takový muzikus, a on hned bez rozmýšlení ji přijme! To je uznání taky pro mne a důkaz, že se nemýlím. Slečna bude mít také plat, to je zas hlavní pro Muškovic. A což, až se ten honorář zvýší! A to bude, až slečna Josefin dostane také sola. A ona je dostane, dost brzo je bude zpívat, uvidíte. To budou Muškovi teprve spokojeni.“ Tak si liboval, tak se těšil. Nechodil pak k Měštanské besedě, ale vypravoval se na Hradčany.“

„Do kaple poslouchat. A vy?“

„Pořízek mne tam vzal s sebou, ale ne hned, nýbrž později, když zase tak nadšeně ke mně vstoupil a vítězně hlásil, tak že to už je tu, příští neděli že bude slečna Josefin poprvé zpívat solo. To byl jeho nový triumf.“

A tu mne pozval, abych s ním tu neděli odpoledne šel na hrad do kaple, to že stojí vůbec za to, poslechnout si tam hudbu a zpěv, a pak slečna Josefin — A tak jsme se tam vydali.“

„Rodiče, Muškovi, také?“

„Jen matka, ta v kapotce a v svátečním paletotu vyprovázela Pepinku. Otec Mušek musil jako každé neděle odpoledne do své hospody zahrát si se svou společností v karty. Těch si odpustiti nemohl.“

Starý Pořízek mluvil o tom s opovržením, také o „sprosté nádobě“, že Mušek nemá smyslu pro umění, kde pak, u Karabinských nebo kam chodí, to že je něco jinšího, tam že jest jeho ráj.

Bylo na podzim, na hradě šero, ticho a liduprázdno. Jen u „císařské“ kaple se černal pruh lidí. Kapli jsem znal jen tak, v ní samé jsem nikdá nebyl. Překvapila mne, divil jsem se: vnějšek prostý, ale vnitř bohatá výzdoba. Tak to mám z těch let v paměti, od té doby jsem tam nebyl. Všude po stěnách, na oltářích třpyt zlata, pěkné malby —“

„Od Kandlera, a na oltářích od Balka.“

„Vida, to jsem nevěděl. No, jak pravím, všecko mne překvapilo. A co světél, hořící svíce, v nich se zlato na oltářích a na stěnách jen blýskalo. Také dvorní oratoř mne zajímala —“

„Byl tam císař?“

„Ne, jen staré dvorní dámy. Ostatně jak jsem pak slyšel, bylo ho sotva vidět, když ho tam přinesli a když tam seděl. Bylo ho drobeček a velkou hlavu míval na pravo nachýlenou a třásla se mu.“

Starý Pořízek mne potahoval za rukáv, jak jsme stáli v lidech, bylo plno, a šeptem mne upozorňoval na hlavní oltář, abych se podíval, to že je, za jeho obrazy jako za stěnou a za mřížkami že je kruchta, za oltářem, nad ním, tam že jsou zpěváci a zpěvačky, že vidí do oratoří, ale jich že není vidět a nebude. Byl hodně neklidný. Inu před prvním solem slečny Josefíny —“

„Jako o premiéře.“

„A to ne, premiérový strach neměl, naopak, jen se těšil. Byl úplně jist tím, že jeho žákyně nezklame a že také on bude mít triumf. Nemohl se ani dočkat. A já, abych pravdu řekl, také ne, třeba že jsem nehořel tak jako Pořízek, a proto jsem mohl napjatě naslouchat varhanám, hrál Skuherský, a pak, když se začal smíšený sbor. Už nevím, jakou skladbu zpívali; ale krásně to znělo a dojem byl tím větší, poněvadž zpěvákův a zpěvaček nebylo vidět. Zpěv se nesl jako z neznáma a tajemně.“

Starý Pořízek upíral oko, jenom jedno měl, druhé bylo bílé, osleplé, to jsem snad už pověděl, upíral k oltáři, k tajemnému prameni, odkud řinul se zpěv. Pojednou mne zatahá za rukáv a šeptá prudce, až se kolem ohlíželi: „Teď, teď!“

Sbor umkl, jen jediný hlas zpíval. Poznal jsem jej, jak by ne. „Ave Maria“, krásné solo, krásným hlasem krásně zpívané. Mrkl jsem po Pořízkovi. Stál všecken vzrušen, krk natažený a sotva dýchal; pravici měl přitisknutou k prsům a prsty dával takt. Tvář jeho byla všecka změněna. Napětí v ní, svit radosti a vítězství. A z hluboka si oddechl, když solo doznělo, když Josefínčin hlas splynul se sborem. A vtom mne už zase zatahal za rukáv a šeptá vítězně: „Tak vidíte, no vidíte? Bože, bože —“ A už byl jako na trní.

Nemohl se dočkat, až bude po bohoslužbě. Ale nešlo tak rychle, jak si přál, a pak nastala u východu tlačence, takže teprve za chvíli jsme stanuli před kaplí. Po hradě se už protmívalo, nádvoří prázdné, kolem dlouhé řady černých oken, nikde světla a všude püsté ticho, jak tenkrát bývalo na našem královském sídle, však víte. Jen u kaple černé hemžení. Pořízek spěchal ke druhým dveřím, kterými vycházeli zpěváci a zpěvačky. Já za ním. Stál nedočkavě a upřeně prohlížel vycházející, vyhlížel Josefinku. Ale ta nešla a nepřišla. Nedočkal se jí. Nemohli jsme jí pogratulovat. Pořízek nemohl jí vyslovit svou radost a své uspokojení. Od kaple odcházel zklamán. Mrzelo ho, že slečna Josefin měla tak naspěch, ač věděla, že on, Pořízek, bude na ni čekat. Ale snad jí matka sebrala, namlouval si, ta že neměla stání.

Ale paní Muškovou jsme shlédli kousek dál, na prvním nádvoří. Stála tam sama, rozhlížela se; patrně čekala a hledala dceru. K Muškové jsme nešli, Pořízek nechtěl. Počkali jsme, až opustila nádvoří, sama, bez vítězné své dcery.

Starý Pořízek nemohl pochopit, co se stalo, kam se poděla slečna Josefin. Byl jako kvočna, když se jí zaběhne kuře. Ale já si vzpomněl na Měšťanskou besedu, že tam Josefinka také tak kolikrát zmizela, ale o tom jsem se nezmínil, poněvadž jsem nechtěl starému nadšenci kazit radost, a také proto, že jsem nevěděl nic určitého.

„Jak se to vysvětlilo.“

„Zcela prostě, totiž slečna Pepinka mínila to tak vysvětlit. Dostala se, jak líčila, z kaple záhy ven a když nikoho neviděla, ani matku ani pana Pořízka, napadlo jí, že snad čekají opodál na prvním nádvoří. Tam že se tolik rozhlížela a čekala, a když

už nikdo nešel, viděla, že se minuli a pospíchala domů sama.“

„A byla doma, když jste přišli?“ ptám se.

Sudí usmáv se, řekl:

„Dobře se ptáte. Ne, nebyla, přišla až za chvíli po nás a vykládala vzrušeně, jak jsem už řekl, že na hradě čekala a na Janském vršku že ji zdržela nějaká kolegyně, a hned ji také jmenovala.“

„Pořízek věřil —“

„Věřil, no, v tom štěstí, to víte, uvěřil a rád prominul.“

„A vy?“

„Já při tom nebyl, t. j. u Mušků, a když jsem to tak od Pořízka uslyšel, utvrdil jsem se ve svém domnění.“

„A jak potom —“

„Slečna Pepinka učila se zpěvu dál, chodila na hrad do kaple a starý Pořízek nevynechal snad ani jediné pobožnosti.“

„Už mu pak nikdá nezmizela?“

„Asi dvakrát s ní přišel a několikrát se s ní „minul“, nebo musila s kamarádkou, jak napřed ohlásila.“

„A vy?“

„Na hradě v kapli byl jsem pak ještě jednou, ale sám, aby starý Pořízek nevěděl. Ale to jsem už seznal, že je „marné lásky snažení“, totiž mé, to jsem už postřehl, že opodál našeho domu přechází mladý, elegantní pán v cylindru. Byl jsem přesvědčen, že tento pán ví, jak bývalo s tím míjením se u Měšťanské besedy a také po té „premiéře“ v hradčanské kapli, to že je ta kamarádka, která Pepinku tenkrát zdržela a která čekává ne hned u kaple, nýbrž kousek dál stranou. No, na Hradčanech je tolik koutků, kde může člověk stát nepozorován.“

„Muškovi o tom věděli?“

„Hned asi ne.“

„A Pořízek?“

„Ten nic. Tomu se Josefin teprve nevyzpovídala, to víte, a já jsem také mlčel. Ale starý Pořízek se pak přesvědčil sám.“

Po vánocích seděl jsem jednou odpoledne doma, a to u samého okna, abych lépe viděl do knihy; četl jsem a dále v pokoji se skoro šerilo. Venku pršelo a chumelilo se. To ještě podotknu, že tou dobou po vánocích jsem zahlédl toho elegantního mladého pána v našem domě, právě když vcházel k Muškovým. Bylo to jednou v neděli dopoledne.“

„Aj! To tam byl poprvé?“

„To jsem nevěděl. Možná že nebyl. Starému Pořízkovi jsem o tom neřekl, čekal jsem, poví-li mi to slečna Pepinka, až přijde do hodiny. Přišla a přicházela a jistě nic neřekla, neboť Pořízek byl by mně o tom pověděl.“

Tak toho odpoledne sedím doma v teple a tichu, a venku plískanice. Pojednou slyším před pokojem, v kuchyni, hlas pana Pořízka. Ptal se kvartýrské, jsem-li doma. A již vstupoval od větru červený a deštěm pokropený. Že jde na besedu, hlásil. Zpozoroval jsem, že se nutí do veselého tónu. Že byl navštívit známého v Ostruhové ulici, vypravoval, a cestou že uviděl, to že bylo překvapení, že nechtěl ani svým očím uvěřit, že bych si nepomyslíl, to mluvil už neklidně, že viděl slečnu Josefin, a ne samotnou, nýbrž s mladým pánem, na malostranském rynku, že přišli od kamenného mostu a měli na spěch, když začalo pršet. On, Pořízek, došel právě k pomníku Radeckého. Oni stáli opodál a chvi-

lečku rokovali, až pak oba rovnou do nedaleké kavárny; jeho, Pořízka, že neshlédli.

To vypravoval až s ustrnutím. Řku, nemýlil-li se, a on, že ne, že najisto ne, že to byla slečna Josefina a že šla, šla s tím člověkem do káfirny, sama, sama!

Omlouval jsem, že déšť je tam zahnal, ale starý sebou jen škubl, a co déšť, ale že šla s tím člověkem a kde ho sebrala, kdo je, kde se sešli —

Tu jsem ovšem už nemohl mlčet. Pověděl jsem o mladém pánu, co jsem věděl, i to, čeho jsem se dříve domýšlel. Pořízek div že nevyskočil, a to že není možná, ne, ne, to že by Josefina — ne, ne. Ale hned sám sobě odpíral: ta káfirna, ta káfirna! Upozornil jsem, že je zcela přirozené, má-li slečna Pepinka někoho ráda. „Ráda, nač ráda —“ odbyl mne starý muzikant zostra, a co pak zpěv, co umění, divadlo, to že má mít ráda, to že je všechno, a budoucnost, jaká její budoucnost, a teď by takový hejsek —

Chlácholil jsem, že není strachu, že slečna Pepinka má tu známost už jistě od podzimu a déle a že proto nepřestala chodit k němu, Pořízkovi, na hodiny a do zpěvu, v tom že nezpozoroval žádné změny. Neodmlouval, neodpíral, ale neuklidnil se a odešel s patrnou, velkou starostí.

Dle ustáleného pořadu připadala na zejtřek vyučovací hodina. Čekal jsem doma u okna, přijde-li slečna Pepinka. Přišla, zahlédl jsem ji. Zůstal jsem u okna, chtěl jsem ji vidět, až bude odcházet. Její cvičení u Pořízka trvalo obyčejně dobrou hodinu, někdy i víc. Tentokráte však se nezdržela ani celé půl hodiny. Byl bych ji málem propásl. Zahlédl jsem ji, jak se rychle překmitla pavlačí. Něco se stalo,

to bylo zřejmo. Zvědavost i účastenství se starým Pořízkiem mně nedaly; za chvíli šel jsem jej navštívit.

Seděl v kabátě, bez čepičky opodál otevřeného klavíru. Kniha partesů ležela na mřížce neotevřena. Byla přichystána na hru, ale dle všeho ani nezačali. Starý Pořízek seděl schoulen, jako výr hledě jediným svým okem do prázdna; druhé, bílé, zdálo se větší, vyvstalejší.

Přiznal jsem se, proč přicházím.

„Co bych vám pověděl?“ Mluvil úsečně. „Už je po hodině; ani jsme nezačali. Já hned bez praeludia o včerejšku. Chtěl jsem mít jistotu. Tak už ji mám, už to vím, už mám jistotu. Je tak, jak jsem vám včera pověděl, má amanta a klamala mne, tam u školy i na hradě. Vyznala se a nic se nezalekla a ještě se divila, co na tom, má-li známost, má-li někoho ráda.“ A Pořízek jí na to, co umění, co divadlo, co její budoucnost. A ona, Pepinka, nic o umění a divadle, ale že pan Julius, nebo jak se jmenoval, už nevím, požádá teď o její ruku.

Pořízek ustrnulý viděl, že je zle; začal slevovat, nu, co známost, co ženich, proto že by mohla k opeře. A slečna zas, že asi ne, že její nastávající nedovolí. Starý Pořízek mluvil o něm rozhorleně, prudce, buď že je ten pan ženich žárlivý jako Turek nebo hloupý a vyčítal a vyčítal sobě, Pepince i Muškovým, když mně o tom povídal. Sobě vyčítal, jaký byl bloud, co se nastaral, napracoval a jak se těšil, že Josefinku viděl už u divadla, slavnou zpěvačku, to že měl jisté, a teď že přijde takový vystrojený panák, a k vůli němu že nechá všeho, že opustí, zahodí poklad, krásnou, slavnou budoucnost.

To všecko Pořízek Josefince předložil, jak se

mně svěřil, ba že ji i prosil „takhle“, a ukázal mně, jak sepjal ruce. Vše marno. Slečna Josefin mu děkovala, ale že nemůže, že to její štěstí, a tak odešla a víc nepřijde.

Bylo mně Pořízka líto. Potěšit ho, nebylo čím, a vylouvat mu — Začal jsem, ale hned mně žarazil řeč. A tak jsem odešel. Ale ještě toho dne na večer mne navštívil a zase neklidný, rozčilený. Ptal se mne, vím-li, kde byl, odkud přichází, a sám odpovéděl, že od Mušků, že byl u starého vyložit mu, co Josefin hodlá, že chce zmařit svou krásnou budoucnost i všecko jeho přičinění, aby tedy on, Mušek, nedopustil a nedal svolení, až ten pán přijde říct o její ruku, a když by svolil, tedy jen s podmínkou —

Pořízek se třásl, když mně vypravoval, že ta „sprostá nádoba“, Mušek, skoro se mu vysmál, co si on, Pořízek, myslí, děvče že se chce vdávat, a pán, ten její nastávající, že je vyšší ouředník s velkým platem, z bohaté rodiny, zkrátka krásná partie a co je proti tomu, co Pořízek slibuje, kde to má psáno, a kdyby i, slávy že se člověk nenají.

To všecko vypravoval starý Pořízek stoje u dveří, a všecken rozrušen zlobil se i reptal, jak se pán bůh zmýlil, že dal takový hlas, tak vzácný hlas stvoření bez duše, a on Pořízek, že se tak ponížil a šel k té „sprosté nádobě“, k tomu Muškovi, a že musil od něho tak odejít, zahanben, a Josefin nic, ta také taková, žádný smysl pro něco krásného, velkého, stvoření bez duše — Tu mně bylo starého blouznivce teprve líto.“

„A byla svatba?“

„Byla, po Velikonocích. Já to již oželel, se mnou bylo už dávno dobře, ale Pořízek — Zanevřel

na všechny. O svatbě odešel hned ráno z domu a vrátil se až v noci. Byl konec. Kdykoliv jsem ho navštívil nebo zastavil-li se on u mne, nezmínil se o Josefince ani slovem. Ta pro něj byla jako mrtvá. A přec — Když jsem se jednou odpoledne v létě vrátil do svého bytu, Pořízek už hrál na klavír, dříve než jindy. Ani jsem nešel rovnou do bytu. Jeho hra zastavila mne hned na kraji pavlače. Velice mne překvapila. „Něco nového,“ pomyslíl jsem si. Vážná předehra kostelního rázu a z té se pojednou rozvinula líbezná melodie. Poznal jsem ji. „Ave Maria —“ to krásné solo, které tenkrát na podzim Josefinka tak líbezně zpívala na hradě v královské kapli.

Pořízek o slečně Josefin za celý čas ani slovo, a teď její solo! Přece vzpomínal. Tenkrát, když to solo zpívala, blouznil o její kariéře a slyšel snad už v duchu, jak zpívá na velkém jevišti, slavená primadonna, jak nadšeně obecenstvo bouřlivě jí tleská.“

„A ona, nevzešlá hvězda, slečna Josefin?“

„Potkal jsem ji po roce, to jsem už bydlil jinde, na Starém městě. Vedla se s mužem a před nimi chůva s děfátkem. Jak vidíte všední konec.“

„Ale snad šťastný.“

„Zdá se. Jistě, myslím, nezelela, že opustila nejistou cestu za slávou.“

„A Pořízek?“

„Ob čas jsem ho navštívil. Nikdy už nepromluvil o svém zmařeném snu, o slečně Josefin. Ale pokaždé mně zahrál na klavír. Jednou jsem ho požádal, nevím, co mne napadlo, aby zahrál to ‚Ave Maria‘. A tu mne odbyl zkrátka: ‚Ne.‘ Tak vidíte,“ dodal starý sudí a vyklepával popel z dýmky. —

IV.

Vzpomínám na jednu z vánočních svých cest, na večer před štědrým dnem před padesáti léty. Toho času byl jsem v Němcích, sekundán gymnasijský. Vánoční prázdniny, tenkrát nedlouhé, počínaly se štědrým dnem. Abych si je prodloužil, abych posvátného dne užil doma celého, cestou nezkráceného, chystal jsem se, že se rozběhnu již před štědrým dnem, odpoledne po škole do svého rodiště.

Na tu cestu nesehnal jsem žádného společníka z kamarádů krajanů. Bylo zima, sněhu všude plno, a hory, skalnaté, příkré Stěny v černých, zachumelených lesích přede mnou. V bytě mne zdržovali, že bude večer, než se dostanu kus za město, a jak dále skalami a lesem vzhůru na hřeben a dál —

Než touha po domově, pro který jsem míval v Němcích první čas záchvaty hrozné tesknoty, pudila mne a hnala. Vytrhl jsem se a s uzlíkem v ruce vydal jsem se na chvatnou cestu.

Až pod hory jsem snadno doběhl, v prudkých však svazích, v lese, mezi ohromnými pískovcovými balvany svrchu zachumelenými, které trčely pod černým krytem starého lesa jako v bílých čepcích a plachetkách, na stezce místem se ztrácející v závějích sněhu uhodila nesnáz. A byl večer. Bloudil jsem, než vytrval jsem a nevrátil se. Touha po domově mne hnala dál.

Pásmo Stěn konečně za mnou; cesty pak rychleji ubývalo. A měsíc vyšel; kouzelně změnil všecku krajinu v jiskřícím se sněhu, rodný můj kout, na který jsem se těšil, jak se jen mládí dovede těšit a

toužit zvláště o vánočních svátcích. Bylo po strachu, jenž mne chytil v lese a v skalách; radostně jsem se rozhlížel zasněženým, pohorským krajem v hlubokém, slavnostním mlčení, po rudých světýlkách roubených chalup a statkův u lesa i na dole pod zasněženými stromy.

Všecko ve stříbru zamžení a v něm pojednou přede mnou stará naše zvonice bílá s bedněním. Už budu brzo doma, doma —

Krok se mně bezděky zrychlil, když jsem za-
bočil na cestu vedoucí k městečku, nad kterouž
v pravo stráň a les a v levo, pod ní, pod svahem
řeka černající se pod zasněženými olšemi. Na té
cestě jediný člověk přede mnou, beroucí se směrem
k městečku tak jako já.

Proti nám vyjel z malé bučiny v levo u cesty
člověk s trakařem. Na trakaři něco černého — Ra-
kev, a rozdělaná, víko uvázané zvlášť. V rakvi se-
děl hošek v beraničce, šátek okolo krku. Hoch byl
malý a že se choulil, ztrácel se v černé rakvi. Ten
muž přede mnou je zastavil a slyším, co trakarník
mu odpovídá. Žena mu zemřela, byl v městečku
s kopou (tkadlec tedy, kopu plátna tam nesl) a
pro truhlu ženě. Hocha vzal s sebou, nechtěl ho
nechat samotného doma, nemá nikoho v chalupě.
Na truhlu musili čekat, nebyla hotova, a tak že se
opozdili, hochovi bylo zima a tak že ho musil svézt.

„Skoval se, chudáček, u mámy,“ řekl muž přede
mnou a vyslovil soustrast obvyklým: „Potěš tě pán
bůh v tvém zármutku.“ Podal ruku a šel dále k měs-
tečku. Muž s rakví a chlapečkem přejeli kolem mne
a dále k nedaleké vesnici.

Já stál a hleděl jsem za nimi, za rakví a za
hoškem v ní sedícím. Kolečko trakarů vrzalo. Za-
jeli na levo do vsi, zmizeli. Jen kolečko bylo ještě

slyšet v hlubokém, večerním tichu. A v tom jsem se rozběhl, chvatně rozběhl k městečku, neboť podivná úzkost mne přepadla. Udýchán došel jsem k našemu stavení. A hned k osvětlenému oknu, ne do dveří, nedočkavě k oknu. První zahlédl jsem matku u válu chystající něco na „boží dar“.

A bylo po úzkosti. Radostně jsem běžel ke dveřím. Na ubohého tkalce, na sirotka v matčině rakvi se choulícího, jsem v tu chvíli zapomněl. Nesešli však z mysli. A později se mi rozleželo v hlavě, co řekl ten muž onoho večera nad sirotkem v rakvi:
„Skoval se, chudáček, u mámy.“
